



ANAYASA ve ÇOCUK HAKLARI İLETİŞİM AĞI

ANAYASA'DA ÇOCUK HAKLARI

Bu metin, 24-25 Kasım 2011'de Türkiye Barolar Birliği ve UNICEF işbirliğinde düzenlenen "Çocuk Haklarına İlişkin Mevzuatın Sivil Toplumca İzlenmesi ve Anayasa'da Çocuk Hakları" başlıklı çalıştay sonrasında biraraya gelen iletişim ağı tarafından oluşturulmuştur. Ağın, "Anayasa'da Çocuk Hakları" başlığıyla mutabakata vardığı önerileri **9 Baro, 2 Üniversite Birimi, 5 Sivil Toplum Örgütü ve 33 üyesi olan bir iletişim ağı adına internet sitesi aracılığıyla TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonu'na iletilmiştir. Getirilen ek önerilerle birlikte metin şu anda 9 Baro, 2 Üniversite Birimi, 15 Sivil Toplum Örgütü, biri 33 diğeri 8 kurumsal üyesi olan iki Platform, bağımsız aktivistler, akademisyenler, üniversite öğrencileri, STK'lardan oluşan bir Platform ile bir Uluslararası Kurumun imzasını taşımaktadır.**

Bu birlikteliğin amacı, hem yeni Anayasa metninde çocuk haklarına saygı gösteren, çocuk haklarını koruyan ve geliştiren bir yaklaşım benimsenmesine hem de anayasa hazırlık sürecinin çocukların katılım hakkını gerçekleştirdikleri bir biçimde hazırlanmasına "**birlikte, etkili ve etkin**" bir biçimde katkı vermektir.

11.04.2012 tarihi itibarıyla **Adana Barosu, Ankara Çocuk Hakları Platformu, Bursa Barosu, Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST), Çocuk Hakları Zirvesi ve Kalkınma Derneği, Çocuklara Yönelik Ticari Cinsel Sömürü ile Mücadele Ağı, Edirne Barosu, Eğitimde Reform Girişimi (ERG), Genç Hayat Vakfı, Gündem Çocuk: Çocuk Haklarını Tanıtma, Yaygınlaştırma, Uygulama ve Uygulamaları İzleme Derneği (Gündem Çocuk), Hak Temelli Politikalar için Hümanist Grup Derneği, İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (ÇOÇA), KANSERDER, Kaos GL Derneği, Kocaeli Barosu, Mavi Kalem Derneği, Özgürlüğünden Yoksun Gençlerle Dayanışma Derneği (ÖZ-GE DER), Özürlüler Vakfı, Sakarya Barosu, Sakarya Ortopedik Özürlüler Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Siirt Barosu, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (SHUD), Sulukule Platformu, Şanlıurfa Barosu, Tarlabası Toplumunu Destekleme Derneği, Trabzon Barosu, Türkiye Sakatlar Federasyonu Adapazarı Şubesi, Uluslararası Çocuk Merkezi (ICC) ve UNICEF Türkiye** aşağıdaki metni onayladıklarını beyan etmiş olup, metin ilgili tüm kurumların onay sürecine açıktır.

Anayasa ve Çocuk Hakları İletişim Ağı İletişim Kolaylaştırıcısı:

Gündem Çocuk Derneği

Tunalı Hilmi Caddesi No: 54/8 Kavaklıdere/ Ankara

Tel&Faks: 0312 437 76 41

E-posta: gundemcocuk@gmail.com

ANAYASA'DA ÇOCUK HAKLARI

I.

ANAYASA'DA ÇOCUK HAKLARI DÜZENLENİRKEN DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN İLKELER

● ANAYASA YAPIM SÜRECİNE ÇOCUKLARIN KATILIMI SAĞLANMALIDIR.

- o Anayasa yapım sürecinde, çocuk haklarını düzenleyecek bir madde söz konusu olduğunda, çocukların ülke nüfusunun yaklaşık 1/3'ünü oluşturduğu ve çocuk haklarının hayata geçirilmesinin, insan haklarının hayata geçirilmesinin en önemli adımlarından biri olduğu akıldan çıkarılmamalıdır.
- o Bu bağlamda, sürece hakkın öznesi olan çocukların katılımının sağlanması ve görüşlerinin dikkate alınması gereklidir.
- o Bunun için, anayasanın ve anayasada çocuk haklarının yer almasının önemi, yaş, olgunluk düzeyi ve içinde buldukları durum (ceza evinde bulunma vb.) dikkate alınarak, tüm çocuklara, çocuk dostu bir dil kullanılarak anlatılmalıdır.
- o Anayasa sürecine çocukların aktif katılımı ilkesi uyarınca, tüm ilgili kurum ve kuruluşlar nezdinde (Bakanlıklar, devlet kurumları, eğitim kurumları, sivil toplum v.b.) etkili ve uygun yöntemlerin geliştirilmesi ve uygulanması sağlanmalıdır.

● ANAYASA YAPIM SÜRECİNE KATILIMDA "ÇOĞULCULUK" ve "ŞEFFAFLIK" TEMEL İLKELER OLARAK BENİMSENMELİDİR.

- o Gerek çocukların gerekse yetişkinlerin, Anayasa'da çocuk haklarının yer alması konusundaki görüşleri alınırken temel ilke "çoğulculuk" olmalı, toplumun farklı kesimlerine eşit ve özgür şekilde görüşlerini ifade etme hakkı tanınmalıdır.
- o Çocuk hakları konusunda, Türkiye'deki mevcut durum ve uygulamalar konusunda oluşan bilgi birikimi göz önünde tutulmalı, sürece farklı örgütlenmelerden çocuk hakları konusunda bilgi sahibi olan kişilerin katılımı (siyasi partiler, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, ilgili meslek örgütleri, ilgili sendikalar, üniversite ve araştırma merkezleri vb.) sağlanmalıdır.
- o Alanda çalışan her kesimden uygulayıcının görüş, gözlem ve önerileri mutlaka dikkate alınmalıdır.
- o Görüşlerin alınması sürecinde çoğulculuğun yanı sıra, "şeffaflık" ilkesi de dikkate alınarak, herkesin süreçle ilgili bütün bilgilere ulaşması sağlanmalıdır.

● ÇOCUK HAKLARI KONUSUNDA ULUSLARARASI İLKE ve YÖNELİMLER DİKKATE ALINMALIDIR.

- o Türkiye'nin taraf olup olmadığına bakılmaksızın çocuk hakları konusunda uluslararası düzenlemeler, yeni eğilimler ile uluslararası örgütlerin görüş, rapor ve incelemeleri dikkate alınmalıdır.
- o Bu konu özelinde Dünya'nın farklı ülkelerindeki Anayasal süreç ve düzenlemeler titizlikle incelenmelidir. Bu konuda yapılan incelemeler göstermektedir ki modern anayasalarda çocuk hakları BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ilkeleri çerçevesinde ve çocuğun hak sahipliği dikkate alınarak düzenlenmektedir.

II.

ANAYASA'DA ÇOCUK HAKLARI DÜZENLENİRKEN İZLENMESİ ÖNERİLEN YÖNTEM

- **Çocukların, toplumun diğer üyelerinin ve tüm ilgili kurumların "Anayasa'da Çocuk Hakları" konusunda bilgilendirilmesi ve görüşlerinin alınması öncelikli amaç olmalıdır. Bunu sağlamak amacıyla;**
 - Bölgelere göre farklılaşan ihtiyaç ve önceliklerin anlaşılmasını sağlamak adına bölgesel düzeyde ve hizmet sunumu düzeyinde (örneğin okullarda ya da muhtarlıklar düzeyinde) çeşitli kurumlarca bilgilendirme ve görüş toplama toplantıları yapılması, kamu kurumları ve sivil toplum düzeyinde bu toplantıların teşvik edilmesi,
 - Medya organlarından yararlanılması, medyanın bu konuda bilgilendirilmesi, konuyla ilgili tartışma ve farkındalık artırıcı programların yapılması,
 - Çocukların etkin biçimde dâhil oldukları sosyal ağlar ve yeni medyanın etkin şekilde kullanımı,
 - Çocukların sürece dâhil olması konusunda, yaş, olgunluk düzeyi ve içinde buldukları durumu (ceza evinde olma vb.) gözeten farklı yöntemlerin kullanılması gereklidir.
- **Aynı zamanda, anayasa yapıcılar tarafından da, anayasa hazırlık sürecinde çocukların ve konu hakkında bilgi sahibi diğer aktörlerin (sivil toplum örgütleri, akademisyenler, meslek odaları, çocuklar ve alanda çalışan uzmanlar) çağırılacağı "danışma toplantıları" yapılmalıdır.**
- **Çocukların ve toplumun görüşlerini anayasa yapıcıya doğrudan iletebilmesine dönük yolların kolaylaştırılması gereklidir. Çocukların ve yetişkinlerin görüşlerini TBMM'ye iletmesi için daha basit yolların geliştirilmesi, internet üzerinden T.C. Kimlik No. ile görüş bildirme gibi (çocuklar için daha da zor olan) uygulamalardan mümkün olduğunca kaçınılması daha uygun olacaktır.**
- **TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi, çocuk hakları konusunda duyarlılık ve uzmanlığa sahip milletvekillerinden oluşturulmalı, Anayasa'da çocuk hakları ile ilgili yapılacak tartışmalara doğrudan müdahil olmalı ve uygun yöntemin izlenmesi ile ilgili TBMM içi savunuculuğu sürdürmelidir. Komite üyeleri, çocuk hakları konusunda milletvekillerinin bilgilendirilmesini de görev olarak benimsemelidir.**
- **Sivil toplum ve meslek örgütleri de, çocukların, TBMM üyelerinin ve toplumun tüm kesimlerinin konu hakkında bilgilendirilmesi ve görüşlerin TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonuna aktarımı konusunda aktif rol almalıdır.**

III.

ANAYASA'DA YER ALACAK ÇOCUK HAKLARINA DAİR DÜZENLEMELERİN KAPSAMI

● ANAYASA, ÇOCUĞU TÜM BOYUTLARIYLA HAK SAHİBİ BİR BİREY OLARAK TANIMALIDIR.

- Anayasa "hak temelli" olmalıdır.
- Anayasa'da çocuğun tanımı yapılmalı ve çocuğun, aile içinde ve aileden bağımsız olarak, kendine özgü gelişimsel özellikleri olan hak sahibi bir birey olduğu anlayışından hareket edilmelidir.
- Mevcut düzenlemenin aksine, çocuk hakları maddesi sınırlı alanlara dönük değil, bütünsel ve evrensel olarak çocuk haklarını yansıtıcı niteliğe sahip olmalıdır.

● ANAYASA'DA, BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞMEDE BELİRLENEN DÖRT REHBER İLKE (YAŞAMA ve GELİŞME, AYRIMCILIK YASAĞI, YÜKSEK YARAR ve KATILIM) YER ALMALIDIR.

- BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin ilkeleri ve ruhu, Anayasa'da yapılacak düzenlemenin ruhuna yansıtılmalıdır.
- BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin dört rehber ilkesi (Yaşama ve Gelişme Hakkı (md. 6), Yüksek Yararın Gözetilmesi (md. 3), Ayrımcılık Gözetmeme (md. 2), Çocuk Katılımı (md. 12)) Anayasa'da yer almalı ve çocukla ilgili tüm düzenlemeler bu ilkelerin rehberliğinde kaleme alınmalıdır.
- Bu çerçevede, örneğin mevcut Anayasa'nın 42/6. maddesindeki (topluma yararlılık) benzer ve çocuklar arasında doğrudan ya da dolaylı şekilde ayrımcılığa yol açacak herhangi bir kıstas (yaş, cinsiyet, din, dil, etnik köken, engellilik, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği, içinde bulunulan durum (hastalık, tutukluluk/hükümlülük, ailevi durum vs.), doğduğu/yetiştirildiği yer ya da koşullar vb.) ya da hüküm hiçbir şekilde Anayasa'da yer almamalıdır.
- Anayasa'da haklarının hayata geçirilmesi noktasında çocuklar lehine "pozitif ayrımcılık" yapılabileceği vurgulanmalıdır.

● ÇOCUKLARI İLGİLENDİREN HER MADDEDE, AYRICA ÇOCUKLARIN ÖZEL DURUMUNA İLİŞKİN HÜKÜMLERE YER VERİLMELİDİR.

- Eğitim, sağlık, adalet, sosyal güvenlik, istihdam, güvenlik ve sosyal refah hizmetleri gibi kapsam bakımından çocukların özel durumlarının dikkate alınmasını gerektiren her tür maddede, çocuklara yönelik özel hükümlere yer verilmelidir.
- Bu maddelerin her biriyle ilgili olarak evrensel çocuk hakları ilkeleri ve uluslararası sözleşme hükümlerinden hareket edilmelidir.

● İLGİLİ TÜM HÜKÜMLERDE, ÇOCUK HAKLARININ HAYATA GEÇİRİLMESİ VE ÇOCUKLARIN HAKLARINI İHLAL EDEBİLECEK HER TÜR DURUMDAN KORUNMASI KONUSUNDA DEVLETİN POZİTİF YÜKÜMLÜLÜĞÜ VURGULANMALIDIR.

● ÇOCUK HAKLARININ HAYATA GEÇİRİLMESİ KONUSUNDA BAĞIMSIZ İZLEME MEKANİZMALARINA DA (OMBUDSKİŞİ, BİREYSEL ŞİKAYET GİBİ) ANAYASA'DA YER VERİLMELİDİR.

● YENİ ANAYASA SÜRECİ, BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARI KOMİTESİ'NİN TÜRKİYE HAKKINDA YAYIMLADIĞI "Komite, Taraf Devleti Sözleşme'nin 17, 29 ve 30. maddelerine koyduğu çekinçlerin kaldırılması konusunu değerlendirmesi konusunda teşvik etmektedir" ŞEKLİNDEKİ SONUÇ GÖZLEMİ'nin DİKKATE ALINMASI BAKIMINDAN BİR FIRSAT OLARAK DEĞERLENDİRİLMELİDİR.

● ANAYASA, GENÇLERİ DE TANIMLAMALI ve GENÇLERİN HAKLARINI DA DÜZENLEME ALTINA ALMALIDIR.